

Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика [Електронний ресурс] : зб. матеріалів XV Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Умань, 23 жовтня 2024 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Наук.-дослід. лаб. пед. компетентності Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини [та ін.] ; [голов. ред. В. В. Бойченко ; редкол.: О. В. Бялик, О. О. Кравченко, Л. В. Ткачук, К. П. Житнухіна]. – Умань, 2024. 378 с. Режим доступу: <https://fspo.udpu.edu.ua/wpcontent/uploads/2024/12/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A-2024.pdf> – Назва з екрану. С. 85-88.

Володимир Яценко

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки
Інституту педагогіки НАПН України*

ДОСЛІДНИЦЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ

Дослідницькою роботою в галузі методики навчання географії нині займаються не тільки наукові працівники за цільовою програмою, а і багато творчих учителів. Вони працюють самостійно і разом з науковцями, даючи учням якісні знання з географії. Учитель географії має володіти, відповідними знаннями і уміннями дослідницької роботи з методики навчання свого предмета. Ця діяльність потрібна для оцінки власної роботи, а також для вивчення досвіду інших вчителів, самоосвіти і творчих пошуків впродовж всього життя.

Ось чому подальший розвиток методики навчання географії як науки тісно переплітається з розробкою нових і застосування відомих методів дослідження, що вважається основною проблемою цієї галузі наукового знання. Вагомий результат від цього залежить від сукупності застосування методів педагогічного дослідження.

Методи дослідження, як і методи навчання географії, можуть бути різноманітними, а методологія – одна. Методологія – це вивчення про методи пізнання і перетворення дійсності.

Методи наукового дослідження – це систематизовані способи досягнення

теоретичного або практичного результатів, розв'язання проблем або одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання і діяльності, усвідомлення специфіки предметної галузі, яка вивчається, і законів функціонування її об'єктів [1, стор. 14].

Метод дослідження окреслює і втілює шлях до істини, напрями ефективної діяльності, що веде до реалізації поставленої мети.

В умовах демократизації нашої країни підвищується відповідальність методичної науки в розробці найважливіших проблем навчання географії.

За останні роки в педагогічній науці посилилась увага до розробки і осмислення методів і логіки дослідження. Це прогресивний процес, який безперервно пов'язаний з підвищенням теоретичного рівня дослідження, характерний і для методики навчання географії. На ранніх етапах у молодого вчителя географії методичні рекомендації ґрунтувалися перш за все на особистому його досвіді. В останній період спостерігається більш широке застосування об'єктивних методів розробки і обґрунтування теоретичних і практичних пропозицій.

Результати експериментальної роботи і узагальнення передового досвіду починають одержувати більш широке відображення в методичній літературі і наукових статтях [див.: 3 та ін.]. В період підготовки і переходу шкіл на новий національний зміст освіти [2] були апробуванні різні способи вивчення знань, умінь, ставлень і цінностей учнів, перевірки шкільних навчальних програм з географії і підручників. У методичних дослідженнях стали використовувати елементи математичної статистики, зріс інтерес до розробки і застосування різноманітних теоретичних методів дослідження.

Таким чином, у методиці навчання географії накопичений деякий досвід дослідницької роботи. Для подальшого успішного розвитку методичної науки, підвищення її теоретичного рівня і практичної значущості важливо здійснити аналіз всіх накопичень дослідницької роботи. В цьому плані вже є певні результати. Ряд творчо працюючих вчителів за останні роки в Україні захистили кандидатські і докторські дисертації та написали статті й посібники

дослідницького характеру. Серед них О.М. Топузов на тему «Методичні основи проблемного навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах» [4]; В.С. Яценко на тему «Оцінювання знань та вмінь учнів з фізичної географії основної загальноосвітньої школи» [5], Л.В. Тименко і ряд інших.

Цьому сприяли використанні ними методи дослідження методичної науки. Групування більш конкретних методів наукового пізнання в методиці навчання географії показано у табл. 1.

Таблиця 1

Методи дослідження методичної науки географії

Теоретичні методи дослідження	Емпіричні методи дослідження
Аналіз літератури	Спостереження
Статистично-математичний	Анкетування вчителів і учнів
Історичний	Співбесіда, інтерв'ю
Порівняльний	Письмові перевірні роботи
Системно-структурний	Вивчення досвіду роботи
Педагогічний експеримент	

Теоретичні методи дослідження спрямовані на створення узагальнень, встановлення і формулювання закономірностей явищ і процесів, які вивчаються.

Вибір методів, як теоретичних так і емпіричних залежить від поставлених мети і завдань. Обґрунтування актуальності дослідження методичної проблеми, вихідні позиції, формулювання мети і завдань, наукової і практичної новизни, вірогідності дослідження вимагають теоретичного осмислення літературних джерел. Ось чому перед дослідженням тієї чи іншої проблеми на перше місце виступає аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури з обраної проблеми. Цей аналіз літератури сприяє відібрати для співставлень і порівнянь матеріали, одержані іншими дослідниками, позбавляє від необхідності відбору даних, уже відомих, дозволяє висвітлити теоретичний бік, а також скласти уяву про практичний стан досліджуваних питань. В дослідженнях з методики географії застосовується аналіз філософської літератури з теорії пізнання,

вивчаються роботи з логіки, психології, педагогіки і методики географії, що дає можливість усвідомити і врахувати своєрідність розумової діяльності учнів в залежності від їх віку і особливостей змісту навчання. Конкретно аналітична робота з методичною літературою з географії допомагає виявити, що вже досягнуто з обраної проблеми і на що необхідно спиратися у своєму дослідженні.

Список використаних джерел

1. Грабченко А.І., Федорович В.О., Гаращенко Я.М. Методи наукових досліджень : Навч. посібник. Х. : НТУ «ХПІ», 2009. 142 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [Електронний ресурс] = Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 18 листопада 2020 р.).
3. Назаренко Т. Г., Яценко В. С., Гончарова Н. О. Проблеми та перспективи розвитку економіки в закладах загальної середньої освіти України : результати дослідження. Український педагогічний журнал. 2019. №4. С. 52-63. ISSN 2411-7420
4. Топузов О.М. Методичні основи проблемного навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах [Текст] : дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Топузов Олег Михайлович ; Ін-т педагогіки АПН України. К., 2008. 509 арк.: рис.
5. Яценко В.С. Оцінювання знань та вмінь учнів з фізичної географії основної загальноосвітньої школи. Автореф. дис. ... кандидата пед. наук / НПУ ім. М.П. Драгоманова. К., 2008. 20 с.